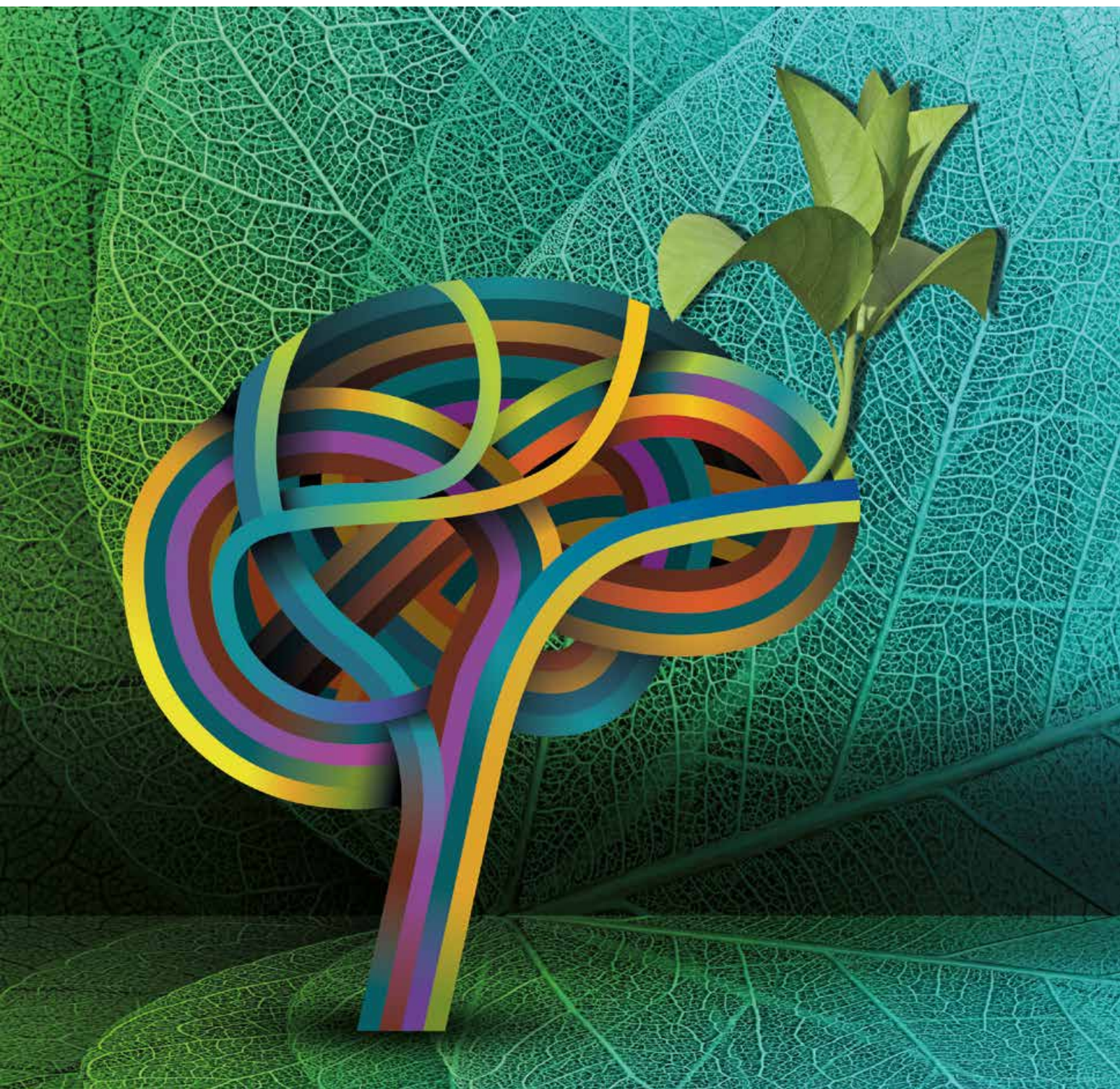

BILTEN

broj 5 / godina II / februar 2018. / Beograd

BILTEN

SADRŽAJ

Uvod	3
Mladi istraživači Srbije, Beograd	4
Centar za evropske politike, Beograd	6
Organizacija za poštovanje i brigu o životinjama – ORCA, Beograd	8
Inženjeri zaštite životne sredine, Novi Sad	10
Pokret gorana Vojvodine, Sremski Karlovci	12
Asocijacija za razvoj ibarske doline - IDA, Kraljevo	14
Udruženje Forum civilne akcije FORCA, Požega	16
Društvo mladih istraživača, Bor	18
Timočki omladinski centar, Zaječar	20
Timočki klub, Knjaževac	22
Centar za ekologiju i održivi razvoj, Subotica	24

UVOD

[Program podrške civilnom društvu u Srbiji u oblasti životne sredine - CSOnnect](#) realizuje se od 2015. godine, a početkom nove, 2018. godine, ušli smo u poslednju godinu sprovođenja. U prethodnom periodu postignuto je mnogo zapaženih rezultata, usmerenih na najrazličitije ciljne grupe – počev od organizacija civilnog društva, preko novinara, urednica i urednika medija, do mnogih drugih zainteresovanih strana.

Bilo da smo sprovodili obuke, treninge, seminare, okrugle stolove, organizovali sastanke sa institucijama na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, organizovali regionalne konferencije ili raspisivali konkurs za najbolje medijske priloge o životnoj sredini – radili smo to sa ciljem jačanja organizacija civilnog društva, kako bi im pomogli u nastojanjima da zauzmu proaktivnu ulogu u društvu i pruže svoj doprinos pregovaračkom procesu u okviru pregovaračkog poglavlja 27. Takođe, težili smo da temu životne sredine učinimo vidljivijom, značajnijom i jednom od ključnih u javnom govoru, a u prethodnih godinu dana smo u ovom poduhvatu imali značajnu podršku medija i novinara posvećenih ovoj temi.

Dok ste o sprovedenim aktivnostima Regionalnog centra za životnu sredinu mogli da čitate u prethodnim brojevima CSOnnect biltena, ovaj broj je posvećen projektima koje su sprovele organizacije nagrađene u prvom krugu projekata. Svih 11 konzorcijuma organizacija civilnog društva, koji su obuhvatili ukupno njih 66 u različitim delovima Srbije, sprovelo je svoje projekte u periodu od sredine oktobra 2016. godine do sredine oktobra 2017. godine.

U ovom biltenu možete da saznate koji su najznačajniji rezultati ovih projekata, a CSOnnect tim [Regionalnog centra za životnu sredinu](#) čestita svim organizacijama na uspešnom sprovođenju projekata i brojnim rezultatima koji su u proteklih godinu dana postigli! Nadamo se da će nastavak projekta dovesti do ostvarenja novih ciljeva i velikih uspeha.

> Mladi istraživači Srbije Beograd

Organizacija Mladi istraživači Srbije (MIS) uspešno je privela kraju aktivnosti u okviru institucionalnog granta sprovedenog u 2017. godini u saradnji sa projektnim partnerima: Udruženjem TERRA'S iz Subotice, Arhus centrom iz Novog Sada, Grupom Kobra iz Niša i Udruženjem građana GM „Optimist“ iz Gornjeg Milanovca.

U fokusu sprovedenih aktivnosti je bilo zagovaranje za efikasniju transpoziciju i implementaciju direktiva koje se odnose na horizontalno zakonodavstvo, zaštitu prirode i upravljanje vodama, unapređenje učešća civilnog sektora u procesu donošenja odluka u vezi sa zaštitom životne sredine i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za upravljanje ekološkom mrežom. Efikasnija primena ciljnih politika je postignuta povećanjem znanja o procesima, boljom informisanošću i uključivanjem različitih ciljnih grupa u dijalog.

Institucionalni grant je iskorišćen i za aktivnosti sprovedene sa ciljem da se ojačaju kapaciteti organizacija civilnog društva (OCD), lokalnih samouprava, upravljača zaštićenim područjima, republičkih institucija i biznis sektora, i na taj način podstakne njihovo aktivno učešće u procesu donošenja odluka ključnih za poglavlje 27.

Kao rezultat aktivnosti MIS-a i lokalnih partnera formirano je i organizovano pet informativnih i edukativnih centara - Eko kontakt tački - u Subotici, Novom Sadu, Beogradu, Gornjem Milanovcu i Nišu. Nakon evaluacije kapaciteta i mogućnosti članica konzorcijuma, kao i nivoa i dodatnih potreba za informisanosti o životnoj sredini u lokalnim zajednicama, razrađeni su planovi za poboljšanje edukacije i informisanosti građana. Uspostavljen je sistem informisanja građana, unapređena saradnja sa lokalnim medijima, promovisan značaj reformi koje donose EU integracije i poglavlje 27.

Pored edukativnog materijala koji je pripremljen i podeljen, održana je i obuka o onlajn kursovima, a zatim i sami kursevi o [poglavlju 27, oceni prihvatljivosti i učešću javnosti u procesima donošenja odluka](#). Štampane su dve brošure, namenjene prvenstveno lokalnim upravama i organizacijama koje se bave zaštitom prirode, kao i građanima koji žele da budu informisani o životnoj sredini i uključeni u procese donošenja odluka. Brošure sadrže značajne informacije o [Arhuskoj konvenciji](#), oceni prihvatljivosti i dobrim primerima drugih zemalja. Publikacija „Ocena prihvatljivosti“ je informativna brošura sa primerima dobre prakse iz zemalja članica EU i postupcima za unapređenje primene direktiva, dok [„Zelene odluke u vašim rukama“](#) predstavlja vodič građanima za aktivno učešće u zaštiti životne sredine i održivom razvoju.

Više od 150 predstavnika organizacija civilnog društva i lokalnih institucija unapredilo je znanja o poglavlju 27, kroz niz treninga i seminara održanih u Subotici, Novom Sadu, Beogradu, Gornjem Milanovcu i Nišu. Ovim obukama prisustvovali su predstavnici civilnog društva, lokalnih samouprava, Arhus centara, kao i tadašnjeg Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine. Ove edukacije su bile od posebnog značaja za lokalne inspektore i opštinske koordinate za životnu sredinu, zaposlene u opštinskim telima i lokalnim institucijama, koji će biti odgovorni za primenu velikog broja propisa koji proističu iz poglavlja 27. Sprovedene obuke su bile otvorene i za lokalne medije, čije je razumevanje ove teme od ključnog značaja za pravilno informisanje građana na lokalnu.

Unapređena je saradnja organizacija civilnog društva i institucija u vezi sa procesom pregovora za poglavlje 27 i poboljšana koordinacija i sarad-

nja postojećih mreža OCD-a kroz konsultativne sastanke, usvajanje Deklaracije o stavovima OCD, zajedničko zagovaranje za uključivanje OCD u procese donošenja odluka u vezi sa poglavljem 27. Zagovaračke aktivnosti kao rezultat su imale uključivanje stavova OCD u strateške planove i izveštaje institucija, formiranje stava grupe evropskih parlamentaraca o zaštiti životne sredine u Srbiji, kao i razmatranje buduće saradnje Evropske komisije i OCD. Konzorcijum okupljen oko Mladih istraživača Srbije je u ovoj oblasti naročito doprineo kroz učešće u konsultativnim procesima, pripremu i slanje komentara na nacрте dokumenata u vezi sa poglavljem 27, poput Nacionalne strategije zaštite prirode, i Nacionalne strategije za klimatske promene, kao i monitoringom rada institucija na implementaciji [Direktive o pticama](#), [Direktive o staništima](#), [Okvirne direktive o vodama](#), [Direktive o proceni uticaja](#) i [Direktive o strateškoj proceni uticaja](#).

Kroz umrežavanje je povećan uticaj i brojnost organizacija u [SEKO mehanizmu](#) (Sektorske organizacije civilnog društva) u oblasti životne sredine i klimatskih promena. Na radionici „Programiranje IPA 2016-2020“ predstavnici civilnog društva su upoznati sa IPA programiranjem i pozvani da daju svoje komentare u okviru SEKO mehanizma za ovu oblast.

Mladi istraživači Srbije su koordinisali izradu Izveštaja iz senke za 2016. godinu. [Izveštaj iz senke](#) je pregled stavova organizacija civilnog društva, okupljenih u Koaliciji 27, o napretku u transpoziciji i implementaciji EU *acquis* za poglavlje 27. Promocija izveštaja iz senke izazvala je značajnu medijsku pažnju i u velikoj meri je doprinela povećanju vidljivosti OCD koje se bave životnom sredinom u Srbiji, boljem razumevanju stavova ovih organizacija u vezi sa pregovaračkim poglavljem 27, kao i unapređenju dijaloga OCD i institucija u oblasti životne sredine.

Konačno, povećano je razumevanje rodne perspektive i uloge žena u reformama koje donosi primena EU *acquis*-a kroz održavanje četiri okrugla stola na temu „Žene kao nosioci promena u oblasti zaštite životne sredine u skladu sa EU *acquis*“. Cilj okruglih stolova je bio da se podigne razumevanje i svest o vezi i značaju žena u zaštiti životne sredine i ulozi žena u implementaciji reformi koje donosi poglavlje 27.

> Centar za evropske politike Beograd

Centar za evropske politike (CEP) iz Beograda uspešno je sproveo institucionalni grant u 2017. godini u saradnji sa partnerskim organizacijama: Ekološki centar Stanište iz Vršca, Ekološki pokret Odžaka, Lokalni ekološki pokret iz Smedereva i Business and Economy Center iz Beograda.

Institucionalni grant je iskorišćen za aktivnosti sprovedene sa ciljem da se ojačaju kapaciteti organizacija civilnog društva (OCD) za učešće u procesima donošenja odluka koje se odnose na pristupne pregovore u vezi sa pregovaračkim poglavljem 27, kao i nakon dostizanja punopravnog članstva, ali i na reforme javnih politika. Jačanju kapaciteta doprineli su povećana umreženost unutar civilnog društva, kao i poboljšani transfer informacija između civilnog i javnog sektora. Dijalog sa predstavnicima javnog sektora je unapređen kao posledica konsultativnih sastanaka u Mokrinu, Novom Sadu, Beogradu i završne konferencije u Beogradu na kome su predstavnici javnog, civilnog i privatnog sektora imali prilike da razmene mišljenja na različite teme od značaja za zaštitu životne sredine, naročito u oblasti finansiranja zaštite životne sredine na lokalnom nivou.

U okviru sprovedenih aktivnosti CEP je organizovao radionice sa ciljem da članovi konzorcijuma ojačaju svoje kapacitete u pogledu komunikacionih veština, zagovaranja politika i pojavljivanja pred medijima. Komunikacione veštine konzorcijuma su

unapređene kao posledica tri obuke organizovane za predstavnike konzorcijuma na temu nastupa pred medijima i pred donosiocima odluka. Takođe, u saradnji sa OCD drugih [10 konzorcijuma](#), dobitnika institucionalnog granta, održane su radionice na temu procesa pristupanja EU i načinima finansiranja ekoloških projekata na lokalnom nivou.

Kapaciteti drugih OCD koje dobijaju podršku u okviru CSOnnect programa su takođe unapređeni učešćem njihovih predstavnika na šest obuka koje je sproveo CEP u saradnji sa Ekološkim centrom Stanište na temu procesa pristupanja EU, kreiranja politika i istraživanja u oblasti javnih politika, kao i finansiranja zaštite životne sredine. Četiri okrugla stola koje je sproveo Business and Economy Center su takođe doprineli jačanju kapaciteta OCD s obzirom na to da su imali prilike da čuju predstavnike javnog sektora na teme od značaja za životnu sredinu (naročito upravljanje otpadom) i da steknu nove kontakte za saradnju u narednom periodu.

Kroz obuke koje je organizovao CEP uz podršku EC Stanište, konzorcijum je radio i na jačanju kapaciteta medija – tako su medijski predstavnici i novinari imali prilike da prošire svoja znanja o temama sličnim onima koje su obuhvaćene obukama za OCD. Putem animacije, edukacija u školama i medijskih nastupa predstavnika konzorcijuma, svest šire javnosti je takođe pojačana na teme od značaja za zaštitu životne sredine. Kroz predstavljanje plana finansiranja zaštite životne sredine, sprovedene radionice i predavanja u školama u Smederevu i Odžacima na temu zaštite životne sredine, te predstavljanje medijima, opštoj javnosti je približena ova tematika i dodatno objašnjen njen značaj kao i značaj učešća građana u pregovaračkom poglavlju 27.

Jedan od najznačajnijih rezultata ovog granta, koji je izazvao i značajnu pažnju medija i javnosti je istraživanje na temu finansiranja životne sredine na lokalnom nivou, koju je sproveo konzorcijum predvođen Ekološkim centrom Stanište i Centrom za evropske politike. U okviru istraživanja zahtevan je pristup informacijama od javnog značaja od svih lokalnih samouprava u centralnoj Srbiji i AP Vojvodini. Nakon prikupljanja, dokumenti su razvrstani, a podaci iz njih analizirani i obrađeni. Ovo istraživanje značajno je kako za OCD, tako i za javni sektor jer je pružilo uvid u trenutno stanje politika u oblasti životne sredine, njihovu ulogu, kao i potencijale za unapređenje.

Kao rezultat istraživanja nastala su i dva sižea politika na temu zaštite životne sredine. U aprilu je izrađena i objavljena elektronska verzija [prvog sižea](#) politike na temu finansiranja zaštite životne sredine na lokalnom nivou, na temu odnosa prihoda i rashoda u budžetskim fondovima za zaštitu životne sredine u svih 145 opština i gradova, u periodu 2010-2015. godine. U septembru je objavljen [drugi sižeo](#) javne politike na temu planiranja korišćenja sredstava lokalnih budžetskih fondova za zaštitu životne sredine.

Istraživanje je omogućilo da se na osnovu činjenica formiraju smernice za donosiocima odluka u pogledu implementacije politike zaštite životne sredine u Srbiji. Istraživanje su otvoreno podržali učesnici završne konferencije u Beogradu, održane 23. oktobra prošle godine, a događaju je prisustvovalo oko 60 učesnika. Uvodne reči tokom ove konferencije dali su zamenik šefa ambasade Švedske Joakim Vaern, ministar zaštite životne sredine Goran Trivan, šef Delegacije EU Sem Fabrici, šefica Pregovaračkog tima Tanja Mišćević i predsednik Državne revizorske institucije, Radoslav Sretenović. Učesnici su pozdravili predstavljene rezultate, a naročito istraživanje sprovedeno na temu finansiranja zaštite životne sredine na lokalnom nivou. Završna konferencija takođe je bila značajna za pospešivanje dijaloga i umrežavanja između svih relevantnih aktera, kao i za distribuiranje ključnih rezultata svih dobitnika institucionalnog granta.

Sprovođenjem institucionalnog granta, CEP se primarno bavio politikama zaštite životne sredine, ali i horizontalnim aspektima ovih politika, odnosno integracijom pitanja životne sredine u procese odlučivanja, učešće javnosti u skladu sa Arhuskom konvencijom i druge relevantne teme politike životne sredine u kontekstu pristupanja EU.

> Organizacija za poštovanje i brigu o životinjama – ORCA Beograd

[Organizacija za poštovanje i brigu o životinjama - ORCA](#), svoje aktivnosti u oblasti zaštite prirode i životinja sprovodi kako na području Republike Srbije, tako i internacionalno u zemljama Zapadnog Balkana. U 2017. godini prvi put je bila korisnik institucionalnog granta i zajedno sa partnerskim organizacijama iz cele Srbije uspešno svela projekat.

U ovom ciklusu grantova čine najveći konzorcijum koji čini ukupno 13 partnerskih organizacija: ORCA iz Beograda, Ekološki pokret „Okvir života” iz Mionice, [Udruženje „HabiProt”](#) iz Beograda, Ekološko društvo Dragačevo iz Guče, Udruženje građana „Eko-kampus” iz Babušnice, [Udruženje „Pavlos”](#) iz Vlasotinca, Udruženje građana „Forum za održivi razvoj” iz Dimitrovgrada, Udruženje za razvoj organske proizvodnje „Biobalkan” takođe iz Dimitrovgrada, Planinarsko društvo „Oštra čuka” iz Sokobanje, Udruženje mladih - Sokobanja „UM”, Udruženje za zaštitu, odgoj i proučavanje životinja „ZooPlanet” iz Niša, Agro-turističko-ekološko udruženje „Za Jelašnicu” iz Niške banje, [Udruženje Ruralni centar „Sova”](#) iz Sremske Mitrovice i Društvo istraživača „Vladimir Mandić-Manda” iz Valjeva.

U fokusu sprovedenih aktivnosti projekta bilo je zagovaranje za efikasnije „prenošenje” (transpoziciju) i implementaciju direktiva koje se odnose na horizontalno zakonodavstvo i strateško planiranje. Najveći deo aktivnosti bio je sproveden kroz istraživanja, obučavanje i umrežavanje, a veliki deo pažnje je bio usmeren i na edukaciju - kako stručnjaka, tako i opšte javnosti u oblasti zaštite životne sredine i dobrobiti životinja. Uz pomoć granta ojačani su kapaciteti partnerskih organizacija i ostvaren njihov organizacioni razvoj.

Institucionalni grant je iskorišćen za aktivnosti usmerene u tri sfere: jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva, bolje

međusobno povezivanje i saradnja, podizanje svesti javnosti.

Prva oblast delovanja, jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva, za cilj je imala prvenstveno jačanje organizacionih kapaciteta ORCA i partnerskih organizacija, a zatim i podsticanje njihovog održivog i aktivnog učešća u procesu praćenja politika i pregovora o pristupanju EU, kao i praćenje procesa donošenja odluka.

Učešće organizacija civilnog društva je ključno za poglavlje 27 koje se odnosi na zaštitu životne sredine i klimatske promene, a podoblasti poglavlja 27 na koje su se organizacije ovog konzorcijuma naročito fokusirale jesu zaštita prirode, klimatske promene i upravljanje otpadom. Sprovedene aktivnosti sa ciljem jačanja kapaciteta organizacija civilnog društva obuhvatile su dve četvorodnevne obuke o javnom zastupanju i organizacionom razvoju, kao i tri jednodnevne obuke o strateškom akcionom planiranju, radu sa građanima - bazom partnerskih organizacija i pisanju predloga projekata. Tokom projekta, ORCA je težila da prenese svoje znanje i iskustvo partnerskim organizacijama, a pružala je i kontinualnu podršku u jačanju specifičnih oblasti njihovog daljeg organizacionog razvoja. Posebna pažnja je posvećena izradivanju strateških planova organizacija, individualnoj filantropiji, učenju o osnovama fundraising-a, monitoringu i evaluaciji, administrativnoj podršci i izgradnji kapaciteta za tenderske procedure, kao i opštem finansijskom upravljanju.

Drugi deo aktivnosti koje je sproveo konzorcijum koji okuplja ORCA, bio je usmeren na jačanje saradnje i umrežavanje različitih sektora, pre svega predstavnika organizacija civilnog društva i predstavnika lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija koje su zadužene za donošenje odluka i praćenje politika u oblasti zaštite životne sredine. Sprovedene aktivnosti bazirane su na koordinacionim sastancima članova konzorcijuma sa drugim zainteresovanim stranama - donosiocima odluka, predstavnicima privrede, naučne zajednice, drugim organizacijama civilnog društva i medijima.

Sprovođenjem ovih aktivnosti, postignuto je bolje umrežavanje na dva nivoa – unutrašnjem i spoljašnjem. Unutrašnje umrežavanje podrazumeva jačanje saradnje između pojedinačnih organizacija unutar konzorcijuma, naročito kroz planiranje i im-

plementaciju različitih zajedničkih i pojedinačnih aktivnosti. S druge strane, eksterno umrežavanje podrazumeva saradnju sa državnim institucijama - nacionalnim i lokalnim vlastima, sa medijima i sektorom civilnog društva u širem smislu. Kako bi se umrežavanje podstaklo, predstavnici organizacija članica konzorcijuma su učestvovali u više od 20 javnih rasprava u vezi sa donošenjem i praćenjem javnih politika u oblasti zaštite životne sredine, odnosno evropskim integracijama u ovoj oblasti, na lokalnom i nacionalnom nivou. Tokom projekta, realizovano je i istraživanje „Poglavlje 27 i OCD u Srbiji“.

Značajan doprinos konzorcijuma procesu evropskih integracija u oblasti prirode i zaštite životne sredine ostvaren je kroz aktivnosti koje su imale za cilj podizanje svesti javnosti o važnosti učešća civilnog društva u donošenju odluka i praćenju politika u oblasti zaštite prirode. Komunikaciona strategija i strateški plan koji je ORCA izradila za period 2016 – 2020. godine, usmereni na poboljšanje komunikacije sa unutrašnjom i spoljašnjom javnošću je implementiran, a u segmentu komunikacija su poboljšani različiti elementi vizuelnog identiteta organizacija i sadržaj informacija na njihovim internet stranicama, pripremljen je promotivni materijal, kao i dokumentarni film koji je distribuiran u javnosti.

Tokom sprovođenja projekta, ORCA kao vodeća organizacija ovog velikog konzorcijuma je zabeležila i druge značajne aktivnosti i rezultate. Naime, ORCA je nominovana od strane organizacija podržanih u okviru CSOnnect programa i uključena u Radnu grupu za izradu Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu. Osim toga, ORCA je zvanični član savetodavnog tela Evropske komisije [„Platforma za dobrobit životinja“](#) na čijem prvom sastanku su predstavljeni rezultati rada, kao i značaj evropskih integracija Srbije za dobrobit i zaštitu životinja. ORCA je učestvovala i na drugim značajnim događajima, poput sastanaka Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, sastanaka sa Evropskim biroom za zaštitu životne sredine ([European Environmental Bureau – EEU](#)) i Međunarodnom unijom za zaštitu prirode ([International Union for Conservation of Nature IUCN](#)) u okviru diskusija u vezi sa članstvom u EU. Osim toga, predstavnici ORCA učestvovali su u dobrovoljnoj akciji čišćenja reke Jadar u zapadnoj Srbiji, koja je prirodno stanište dabra, a kao rezultat ove akcije, dabar je počeo ponovo da koristi ovu reku kao stanište.

➤ Inženjeri zaštite životne sredine Novi Sad

Udruženje Inženjeri zaštite životne sredine (IZŽS) iz Novog Sada je institucionalni grant realizovalo u saradnji sa partnerskim organizacijama:

Ekološki pokret „Moravski orašak“ iz Trstenika, Eko klub „Zeleni putokazi“ iz Raške, Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug“ iz Novog Sada,

Ekološki pokret „Bela breza“ iz Kruševca, Odred izviđača „Zavičaj 1093“ iz Vranja, Udruženje „Plus“ iz Beograda,

Zrenjaninska omladinska razvojna organizacija ZORO iz Zrenjanina, Centar za održivu budućnost „Zelena zona“ iz Knjaževca, „Irig moj grad“ iz Iriga,

„Porečje“ iz Vučja i „OKC Kg Youth Sector“ iz Kragujevca.

U fokusu projekta bio je razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva za dugoročno učešće u procesima donošenja odluka na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou u oblasti zaštite životne sredine i EU integracija, sa posebnom pažnjom usmerenom na poglavlje 27 i njegove podoblasti - klimatske promene, kvalitet voda i upravljanje otpadom. Konzorcijum predvođen Inženjerima zaštite životne sredine se tokom celog projekta zalagao za transparentnost, učešće javnosti i organizacija civilnog društva, poštovanje rodne ravnopravnosti i primenu anti-korupcijskih mehanizama.

Osim navedenog, cilj je bio i obezbeđenje stabilnog funkcionisanja i rada organizacije, kako bi nesmetano mogla da prati stanje politika u oblasti životne sredine na lokalnom nivou i zagovara usvajanje i primenu održivih politika u ovoj oblasti, sa akcentom na klimatske promene, upravljanje vodama i upravljanje otpadom.

Institucionalni grant je iskorišćen za aktivnosti sprovedene sa ciljem da se dodatno ojačaju kapaciteti IZŽS-a kao i saveza ekoloških udruženja „Zelena lista Srbije“ (ZLS) za praćenje i aktivno učešće u pregovorima o pristupanju Evropskoj uniji u okviru poglavlja 27, sa naglaskom na tri pomenute podoblasti. Zelena lista Srbije predstavlja mrežu lokalnih ekoloških organizacija koje javnim zastupanjem, obrazovanjem, informisanjem i podsticanjem aktivizma građana doprinose očuvanju prirodnih resursa i kvalitetu života građana Srbije. Tokom sprovođenja CSOnnect projekta su objavljena dva otvorena poziva za nove članice saveza sa ciljem povećanja članstva za najmanje 20%. Četiri organizacije su prihvaćene kao partneri i potencijalni članovi. Tokom ovog procesa identifikovan je velik interes u zajednicama za dalje umrežavanje.

Kako bi se povećao uticaj Inženjera zaštite životne sredine i Zelene liste Srbije na politike o upravljanju otpadom, zaštiti vodnih resursa i klimatskim promenama, organizovano je i 12 javnih događaja usmerenih na poglavlje 27 u opštinama Vučje, Knjaževac, Zrenjanin, Borča (Beograd), Kragujevac, Irig, Raška, Bački Petrovac, Novi Sad, Kruševac, Trstenik i Vranje. Organizovano je i nekoliko sastanaka sa donosiocima odluka i zainteresovanim stranama u lokalnim zajednicama i obezbeđeno stalno prisustvo predstavnika saveza na konferencijama, sastancima Vlade i konsultacijama. Tokom projekta, organizacija je razvila kapacitete za informativne i edukativne aktivnosti, a dalje nastavlja da radi na poboljšanju kapaciteta za direktan uticaj na javne politike.

Inženjeri zaštite životne sredine i Zelena lista Srbije radile su i na podizanju kapaciteta u pogledu organizacionog razvoja i prikupljanja sredstava, a kao rezultat ovih aktivnosti prepoznata je potreba za razvijanjem strateškog plana, prvog nakon 12 godina rada, koji je i finaliziran tokom druge obuke.

Još jedan od rezultata sprovođenja ovog granta je i značajno povećana vidljivost Zelene liste Srbije, kao i njenih pojedinačnih članova, sa naglaskom na elementima vizuelnog identiteta na društvenim mrežama, a radi se i na poboljšanju njihovih internet stranica. Povećana je i aktivnost i vidljivost [Facebook](#) profila IZŽS, koji broji preko 15000 pratilaca, dok je profil Zelene liste Srbije „[Oplanetise](#)“ novijeg datuma. Putem ovih digitalnih kanala

komunikacije, pratioci mogu redovno da prate aktuelne informacije iz oblasti zaštite životne sredine i održivog razvoja, informacije o aktivnostima u okviru projekta, kao i vesti o radu organizacija članica Zelene liste Srbije.

Posebna pažnja je, pored društvenih mreža, usmerena i na izradu adekvatnog materijala koji je široko distribuiran i planirana je njegova dugoročna upotreba. Takođe, kroz institucionalni grant svim udruženjima-članicama omogućena je pretplata na magazin [Eko-list](#), što je doprinelo još većoj vidljivosti njihovog rada i aktivnosti i putem štampanih medija. Konačno, u planu je i formiranje baze podataka za informisanje i obrazovanje koja bi bila dostupna svim članovima saveza Zelene liste Srbije.

> Pokret gorana Vojvodine Sremski Karlovci

Pokret gorana Vojvodine (PGV), kao lokalni, regionalni i međunarodni resurs centar za obrazovanje, promoviše saradnju i aktivizam u oblasti održivog razvoja i zaštite životne sredine. Konzorcijum okupljen oko Pokreta gorana Vojvodine je uspešno sproveo institucionalni grant u 2017. godini, u saradnji sa partnerskim organizacijama: Pokret gorana Novog Sada, Arhus centar iz Kragujevca i Arhus centar Južne i Istočne Srbije.

Pokret gorana je ovaj institucionalni grant upotrebio, prvenstveno, za unapređenje svojih zagovaračkih kapaciteta, kako bi naučene lekcije i ekspertizu usmerio ka donosiocima odluka i tako unapredio politike održivog razvoja na nacionalom, regionalnom i lokalnom nivou. Implementacijom institucionalnog granta, pored zaštite prirode i obrazovanja mladih, PGV se pozicionirao i u oblasti energetske efikasnosti, što je u skladu sa njihovim postojećim aktivnostima u promovisanju energetske efikasnosti na lokalnom nivou. Naime, Pokret gorana Vojvodine upravlja i edukativnim centrom za mlade sa hostelom (Omladinski centar „Radulovački“), koji predstavlja svojevrsan model za promociju i edukaciju o principima energetske efikasnosti, budući da je uređen uz pomoć savremenih tehnologija koje predstavljaju ostvarenje ovih principa.

PGV je jedan od osnivača „[Mreže dobre energije](#)“, nove mreže civilnog društva namenjene promociji energetske efikasnosti na lokalnom nivou. „Mreža dobre energije“ predstavlja platformu namenjenu razmeni znanja, dobre prakse i iskustava između predstavnika lokalnih samouprava, stručnjaka iz oblasti energetike, akademske zajednice, privatnog i civilnog sektora. Tokom 2017. godine, zajedno sa partnerima, sprovedeno je više aktivnosti koje su za cilj imale podizanje kapaciteta za preuzimanje proaktivne uloge u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji. Stoga se naročit doprinos konzorcijuma ogleda u oblasti energetske efikasnosti i klimatskih promena.

Mapiranje i identifikovanje ključnih zainteresovanih strana i donosilaca odluka na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, koji su deo sektora energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije i klimatskih promena, predstavljaju nešto na čemu je PGV predano radio tokom celog projektnog perioda. Kako bi sve strane uključene u ovu temu mogle da daju svoj doprinos, organizovano je više sastanaka, kako na regionalnom, tako i na nacionalnom nivou, na kojima su uspostavljeni komunikacioni kanali i buduća partnerstva.

Jačanje institucionalnih kapaciteta Pokreta gorana Vojvodine se ogleda i u uključivanju ove organizacije u postojeće mehanizme saradnje organizacija civilnog društva i učešća u donošenju odluka. Takođe, sprovedena je analiza strateškog okvira u oblasti energetske efikasnosti i korišćenju obnovljivih izvora energije, što je dalje upoređeno sa dobrom praksom u regionu i u Evropskoj uniji. Sa istim ciljem, stremeći ka jačanju kapaciteta organizacije, PGV je realizovao i interne obuke – „Efikasnost tima“, „Razvoj organizacione strukture“ i „Izgradnja kapaciteta za zagovaranje“. Izveštaj koji je nastao kao rezultat „energetskog pregleda“ četiri javne zgrade, PGV je koristio kao sredstvo zagovaranja u razvoju efikasnog upravljanja energijom na lokalnom nivou.

Dve nacionalne konferencije koje su u okviru projekta organizovane tokom 2017. godine, okupile su više od 160 učesnika. Prva održana konferencija je za cilj imala definisanje uloge civilnog, javnog i privatnog sektora u oblasti energetske efikasnosti i promovisanje upotrebe obnovljivih izvora energije. Na drugoj konferenciji, koja je okupila više od 100 zainteresovanih, formirana je već pomenuta,

neformalna „Mreža dobre energije“, koja je aktivna na nacionalnom nivou.

Kao organizacija koja je posvećena edukaciji mladih, PGV je organizovao dva panela sa predstavnicima osnovnih i srednjih škola u Vojvodini. I ovi paneli su bili posvećeni energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije, a interesovanje je pokazalo više od 160 učesnika. Pomenuti paneli su bili praćenim brojnim radionicama za decu i mlade.

Pokret gorana Vojvodine je sproveo i niz aktivnosti sa ciljem podizanja svesti javnosti o problemima životne sredine, među kojima su naročito praćene i posećene manifestacije bile „[Novosadsko proleće](#)“ i „[Novosadska jesen](#)“, koje je posetilo više od 400 zainteresovanih. Dodeljivanjem eko-nagrada „[Tražimo zagađivača godine i zaštitnike životne sredine](#)“, skrenuta je pažnja javnosti na problem narušavanja životne sredine. Ceremonija dodele nagrada je realizovana zajedno sa Radio Beogradom 2. Dodeljeno je 11 priznanja „[Crni i zeleni list](#)“.

Kampanja na temu „Održivo upravljanje energijom i zaštita životne sredine u lokalnoj zajednici“, koja je sprovedena na nacionalnom nivou, broji preko 60 medijskih nastupa i radova na društvenim mrežama, takođe je izazvala veliku pažnju javnosti, te je Pokret gorana Vojvodine zasigurno značajno doprineo podizanju svesti javnosti o važnosti oblasti životne sredine, energetske efikasnosti i održivog razvoja.

➤ Asocijacija za razvoj ibarske doline - IDA Kraljevo

Asocijacija za razvoj ibarske doline (IDA) iz Kraljeva uspešno je sprovedla institucionalni grant u 2017. godini u saradnji sa partnerskim organizacijama: Nacionalno udruženje „Srbija organika“ iz Beograda, Udruženje „Fenomena“ iz Kraljeva, Nacionalno udruženje „Mreža za ruralni razvoj Srbije“ iz Kraljeva, Udruženje „Prijatelji Brodareva“, Udruženje rudnjanskih domaćina, Udruženje „Prijatelji zemlje“ iz Ivanjice i Pokret za održivi razvoj „Odras“ iz Kraljeva.

Tokom sprovođenja projektnih aktivnosti, posebna pažnja je bila posvećena umrežavanju organizacija civilnog društva, jačanju kapaciteta organizacija za praćenje procesa EU integracija i donošenja politika u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja i zaštite životne sredine, kao i daljoj promociji dijaloga različitih zainteresovanih strana u ovim oblastima.

IDA je zajedno sa partnerskim organizacijama sprovedla brojne aktivnosti koje su imale za cilj promovisanje održive poljoprivrede i ruralnog razvoja. Organizovana su tri regionalna okrugla stola o razvoju organske proizvodnje. Ovi događaji okupili su predstavnike lokalnih samouprava, organizacija civilnog društva i privrede. Mreža za ruralni razvoj Srbije, koja je jedna od vodećih organizacija SEKO mehanizma za sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, organizovala je dva nacionalna SEKO sastan-

ka, sa ciljem pokretanja dijaloga civilnog sektora i donosilaca odluka o finansijskom okviru EU za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju Srbije. Objavljena je brošura „Uticaj organske proizvodnje na zaštitu životne sredine, biodiverzitet, očuvanje genetičkih resursa, klimatske promene i kvalitet zemljišta“ koja je besplatno dostupna široj javnosti.

Takođe, za organizacije civilnog društva, ali i sve druge zainteresovane strane, održane su info sesije o procesu evropskih integracija u Tutinu, Sremskoj Mitrovici i Novoj Varoši. Održano je i šest jednodnevnih radionica za učenike osnovnih i srednjih škola Kraljeva, Akmačića, Bistrice, Ivanje i Brodareva. Cilj radionica bilo je promovisanje aktivnog učešća građana i uloge civilnog društva u razvoju lokalne zajednice.

Vodeća organizacija ovog konzorcijuma je svoj doprinos u 2017. godini dala i na sastancima Nacionalnog konventa, za pregovaračka poglavlja 11 (Poljoprivreda i ruralni razvoj), 12 (Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika), 13 (Ribarstvo) i 27 (Životna sredina i klimatske promene).

Asocijacija IDA je intenzivno radila na uspostavljanju šire saradnje sa organizacijama civilnog društva sa ciljem definisanja platforme za umrežavanje organizacija koje se bave održivom poljoprivredom i ruralnim razvojem. Tokom širokog konsultativnog procesa, zainteresovane organizacije su zajednički definisale Sporazum o umrežavanju i razvile Strateški plan Mreže OCD za održivi razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj za period 2018 -2020. godine.

Kako rezultati granta ne bi bili ograničeni samo na partnerske organizacije i lokalnu zajednicu, organizovana je međunarodna konferencija „Održivi razvoj 2030“, koja je uključila širi krug zainteresovanih strana i na nadnacionalnom nivou. Cilj konferencije je bio da se razmene iskustva i dobre prakse u vezi sa Agendom 2030.

> Udruženje Forum civilne akcije **FORCA** Požega

Udruženje „Forum civilne akcije“ (FORCA) iz Požege uspešno je sproveo institucionalni grant u 2017. godini u saradnji sa partnerskim organizacijama: Somborski edukativni centar - SEC Sombor, UG Edukativni centar iz Kruševca i PROAKTIV iz Niša.

Kroz sprovođenje granta akcenat je stavljen na jačanje institucionalnih kapaciteta organizacija, što je postignuto prvenstveno realizacijom obuka iz oblasti strateškog planiranja i menadžmenta ljudskih resursa. Utvrđeni su strateški pravci razvoja organizacija, a kroz praktičan rad u konkretnim oblastima, uz razmenu međusobnih iskustava i internih politika partnera, došlo je do usaglašavanja i usvajanja razvojnih dokumenta kao što su Strateški plan, Etički kodeks, Principi rodne ravnopravnosti i Volonterski menadžment. Ove ključne dokumente za razvoj organizacija usvojile su i organizacije

okupljene u [Ekonet](#) mrežu, koja je još jedan od značajnih rezultata ovog granta.

Povezivanje sa partnerskim organizacijama i prepoznavanje zajedničkih polja delovanja, dovelo je do formiranja [Saveza udruženja EKONET](#), a dalji razvoj mreže utvrđen je Akcionim planom za naredne tri godine. Tokom 2017. godine organizovano je pet regionalnih sastanaka članova Mreže - u Požegi, Somboru, Kruševcu, Nišu i Beogradu. Na održanim sastancima su pripremljeni i usvojeni važni dokumenti za njen dalji rad - Sporazum o formiranju Mreže, Statut i drugi osnivački dokumenti, a definisane su i usvojene politike Mreže.

Kao prvi rezultat uspostavljanja ove mreže, u okruzima koji su njome obuhvaćeni (Moravički, Zlatiborski, Rasinski, Niški i Zapadno-bački), formirane su međusektorske radne grupe u čiji sastav su ušli relevantni stručnjaci iz oblasti životne sredine, aktivisti, organizacije civilnog društva, zainteresovani građani, predstavnici lokalnih samouprava, inspeksijskih službi i medija.

Radne grupe su radile na analizi lokalnih i regionalnih politika i strategija. Targetirano je 116 relevantnih dokumenata i više od stotinu zainteresovanih strana. Ispitani su kapaciteti lokalnih samouprava u 14 gradova i opština, a sprovedena je i detaljna analiza 20 dokumenata. Nakon toga, lokalnim vlastima je dostavljeno 15 preporuka koje su se odnosile na potrebe za usklađivanjem određenih odluka sa nacionalnim politikama, strategijama i zakonskim obavezama. Članovi EKONET mreže su uspostavili saradnju sa predstavnicima lokalnih samouprava i nacionalnih institucija, sa kojima je započet dijalog o pitanjima za koja se zalaže ova mreža.

Razvijena je interaktivna internet platforma [Ekonet](#), koja služi za razmenu informacija u oblasti životne sredine, sa posebnim osvrtom na aktivnosti udruženja i mreže, proces EU integracija u oblasti životne sredine i razvoj i implementaciju lokalnih politika.

Brojni javni događaji i akcije koje je FORCA u nekoliko gradova Srbije sproveda tokom prethodne godine imali su za cilj pokretanje šireg dijaloga sa građanima o problemima životne sredine u lokalnim zajednicama. U Požegi je, u saradnji sa lokalnim osnovnim školama, održan Dan zdrave hrane, a napravljena su i dva Eko drveta, koja su

poklonjena školama Požege. Pokrenuta je i inicijativa za formiranje Zelenog saveta u ovoj opštini. U Somboru je organizovana regionalna konferencija na temu „[Poglavlje 27- zaštita životne sredine i klimatske promene u kontekstu lokalnih zajednica](#)“, održana je ulična akcija „Koliko volimo našu planetu“, a uz to je još realizovano i deset sastanaka sa predstavnicima lokalne samouprave. U dve osnovne škole Niša je organizovana promocija Dana zdrave hrane. Održani su sastanci sa predstavnicima lokalne vlasti, kao i konferencije za štampu. U Kruševcu je dejstvovala Eko patrola, koja je mapirala divlje deponije ovog grada, a nakon toga je organizovana i Eko izložba.

U saradnji sa Radio Požegom, sa ciljem promocije dijaloga o lokalnim problemima iz oblasti životne sredine, pokrenuta je [radio emisija „Zeleni glas“](#), koja je emitovana kroz 18 epizoda.

➤ Društvo mladih istraživača Bor

Organizacija [Društvo mladih istraživača Bora \(DMI Bor\)](#) uspešno je sproveda institucionalni grant u 2017. godini u saradnji sa lokalnim partnerima iz Bora: [Građanska čitaonica „Evropa“](#), [udruženje „Village“](#) i [Asocijacija za razvoj Bora](#).

Fokus organizacija okupljenih u ovom konzorcijumu bio je organizaciono jačanje i jačanje sopstvenih kapaciteta, kao i povećavanje vidljivosti u javnosti i uticaja na lokalnu zajednicu. Sa tim ciljem je određen i strateški pravac i prepoznata su polja životne sredine u kojima će organizacija pružiti svoj doprinos.

Društvo mladih istraživača je u projektnom periodu održalo brojne radionice za obuku svojih članova kao i članova partnerskih organizacija, organizovalo je javne rasprave i aktivno pratilo proces evropskih integracija,

usvajanja direktiva i domaćih propisa u oblasti upravljanja vodama, otpadom, zaštite prirode i klimatskim promenama, sa naročitim naglaskom na seoska područja. Zahvaljujući sprovođenju ovog projekta, sagledane su potrebe građana u istočnoj Srbiji u oblasti životne sredine, kao i potrebe za prenosom znanja i iskustva iz okruženja, a podignut je i nivo organizovanosti i znanja članstva organizacija civilnog društva.

Kao značajan rezultat granta može se prepoznati i uspostavljanje [informativno- edukativnog centra DMI Bor](#), čiji je dugoročni cilj da se transformiše u Arhus centar za Istočnu Srbiju. Formirana su dva kluba u okviru Društva mladih istraživača Bora- Klub studenata istraživača i Klub učenika srednjoškolaca ekologa- istraživača. Studenti, članovi kluba, su uključeni u realizaciju studentskog simpozijuma o reciklažnim tehnologijama i održivom razvoju i naučne manifestacije - Karavan nauke „Timočki naučni tornado“ (3. juna u Knjaževcu, 29. septembra tokom Noći istraživača u Boru i 4. novembra na Festivalu nauke u Boru). Tokom realizacije granta su formirane i ekspertske grupe koje čine članovi konzorcijuma, eksperti i predstavnici akademske zajednice, a rad ovih ekspertskih grupa je usmeren na praćenje procesa donošenja odluka i implementaciju propisa u oblasti horizontalnog zakonodavstva, upravljanja otpadom, upravljanja vodama, zaštite prirode i klimatskih promena. Razvijene su ekološke mreže u ruralnim područjima grada Bora, iz kojih dolaze partnerske organizacije Društva mladih istraživača. Ostvarena je i značajna saradnja sa drugim ekološkim organizacijama civilnog društva, sa ciljem formiranja lokalne mreže organizacija, a predstavnici DMI su aktivno učestvovali u brojnim javnim debatama i inicijativama civilnog društva na nacionalnom i lokalnom nivou.

U oblasti upravljanja otpadom, DMI Bor je svoj doprinos dao kroz organizovanje javnih debata, okruglih stolova o rudarskom otpadu i organizovanjem studentskog simpozijuma na naučnoj konferenciji [„Simpozijum o tehnologijama reciklaže i održivom razvoju“](#). Kada je reč o upravljanju vodama, organizovana je javna debata kao i tri javne rasprave u manjim mestima, u kojima komunalne i otpadne industrijske vode utiču na stanje manjih vodotokova. Sprovedene su i tri volonterske akcije čišćenja vodotokova, a [foto- safari „Dobra i loša](#)

[zemlja“](#) sproveden je sa ciljem da se kroz umetničke fotografije privuče pažnja građana na očuvanje prirode u okolini Bora i razorene predele oko rudarskih lokaliteta. Uz sve navedeno, konzorcijum je predano radio na promovisanju inicijative za osnivanje Nacionalnog parka Južni Kučaj – Beljanica. Tim povodom organizovana je i javna debata, izložba fotografija, ekološki kampovi u prirodi, pripremljen je i distribuiran promotivno-edukativni materijal i održane su promocije na naučnim festivalima. Organizovan je i međunarodni volonterski kamp za mlade za čišćenje i uređenje planinskog pejzaža u okolini Bora.

Značaj DMI Bor je prepoznat i od strane opštinske vlasti, koja je ovu organizaciju prihvatila kao partnera, a uspostavljena je i uspešna saradnja sa Tehničkim fakultetom u Boru, sa kojim je organizovana međunarodna naučna konferencija „Ekološka istina“. Ova organizacija jedna je od zainteresovanih strana u izradi strateških dokumenata i javnih politika u oblasti životne sredine. DMI Bor je organizovao javnu raspravu o sprovođenju Arhuske konvencije, a članovi konzorcijuma su učestvovali u 17 konsultacija i javnih rasprava o nacionalnim i lokalnim dokumentima. Na nacionalnom nivou, učestvovali su u pripremi Izveštaja o implementaciji Arhuske konvencije, [II Nacionalnog izveštaja o klimatskim promenama](#), Nacionalne strategije o energetici i proceni uticaja na životnu sredinu, Uredbe o rudarskom otpadu. Na lokalnom nivou su učestvovali u javnim debatama o prostornim i regulatornim planovima, kao i o njihovim procenama uticaja na životnu sredinu- za nove rudarske lokacije u okolini Bora, za planirane turističke lokacije, kao i za planove tretmana otpadnih voda.

Jedna od partnerskih organizacija, Građanska čitaonica „Evropa“, pružila je podršku u razvoju komunikacione strategije i u upotrebi novih komunikacijskih alata. Promovisane su brojne manifestacije i programi, Ekološki dani Bora, javne rasprave, okrugli stolovi na brojne teme, foto safari, izložbe, festival i drugo. U okviru jedne od pomenutih manifestacija – [Ekoloških dana Bora](#) - DMI je organizovao javne rasprave na pet ključnih tema: implementacija Arhuske konvencije, upravljanje vodama, upravljanje otpadom, klimatske promene, energetska efikasnost i zaštita prirode.

> **Timočki omladinski centar** Zaječar

Timočki omladinski centar (TOC) iz Zaječara, uspešno je sproveo institucionalni grant u 2017. godini u saradnji sa tri partnera - Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS), Resurs centar iz Bora i Omladina JAZAS-a iz Požarevca.

Jedna od ključnih aktivnosti koju je TOC sproveo u saradnji sa partnerima je bila usmerena na promovisanje inicijative „Klikni zeleno“. Fokus ove inicijative je na civilnoj zaštiti, horizontalnom zakonodavstvu i zaštiti životne sredine. Cilj inicijative „Klikni zeleno“ je da podigne kapacitete TOC-a i mreže partnera u Istočnoj Srbiji da mogu aktivno da prate pripremu, usvajanje i praćenje lokalnih i nacionalnih politika iz oblasti životne sredine, kao i pregovaračkog poglavlja 27. Mreža organizacija okupljenih oko TOC-a definisala je okvir za praćenje politika iz oblasti životne sredine i veće uključanje građana u praćenje politika i rada pregovaračke grupe za poglavlje 27.

Govoreći o kapacitetima vodeće i partnerskih organizacija, tokom implementacije granta se predano radi-

lo na izgradnji kapaciteta ovih aktera, pre svega kako bi bili spremni za efikasno praćenje lokalnih i nacionalnih politika u oblasti životne sredine. U početnoj fazi projekta, svi projektni partneri su mapirali ekološke organizacije civilnog društva u svom okruhu, a potom su ih uključili i u dalje aktivnosti. Kreiran je sajt www.kliknizeleno.rs, koji je namenjen lakšoj komunikaciji i razmeni informacija o aktivnostima članova mreže i drugih informacija iz oblasti životne sredine u Jugoslovennoj Srbiji.

Sa ciljem otvaranja diskusije o problemima u životnoj sredini, organizovana su tri regionalna sastanka organizacija civilnog društva u Zaječaru, Požarevcu i Pirotu. Na sastancima su se razmatrale i predlagale ideje o mogućnostima uključivanja civilnog društva u rešavanje tih problema, dok je Timočki omladinski centar, sa ciljem izgradnje kapaciteta formirane mreže, sproveo tri treninga namenjena partnerima, sa temama – Javne politike, Javno zagovaranje, Volontiranje u vanrednim situacijama i očuvanje prirode. Kao rezultat ovih treninga, izrađene su i džepne brošure o zaštiti od požara, akcijama u slučaju poplava i volontiranju u vanrednim situacijama. Publikacija je dostavljena svim zainteresovanim, kao i partnerima, a dostupna je i na internet prezentaciji mreže „Klikni zeleno“.

TOC je tokom sprovođenja projekta obeležio i bitne datume u oblasti životne sredine. Povodom [Svetskog dana zaštite životne sredine](#), u junu 2017. godine, TOC je organizovao ulične akcije sa ciljem pokretanja javne rasprave o problemima životne sredine na lokalnu. Ovom prilikom, promovisan je koncept reciklaže i organizovana je zamena PET boca i plastičnih zatvarača za promotivne eko kese. U okviru borbe protiv problema životne sredine u lokalnoj zajednici, TOC je aktivno učestvovao i u javnoj raspravi o proceni uticaja na životnu sredinu male hidroelektrane na reci Timok.

TOC je razvio Strateški plan organizacije, usvojio je novi Statut i definisao ciljeve i akcioni plan daljeg razvoja. Uz to, TOC je podržao inicijative i drugih članova mreže – Ekološkog društva „Stara planina“ i [Omladinskog planinarskog društva „Dragan Radosavljević“](#). Predstavnici ove dve organizacije su sproveli lokalne akcije uređenja i uklanjanja deponija, a organizovano je i školsko takmičenje za decu iz Zaječara.

> Timočki klub Knjaževac

Udruženje „Timočki klub“
iz Knjaževca uspešno je
sprovelo institucionalni
grant u 2017. godini u
saradnji sa partnerima:
„Resurs centar Majdanpek“,
„Lokalni Centar za
demokratiju“ (LDA) iz
Knjaževca, „Ženska
inicijativa“ iz Knjaževca,
„Pirgos“ iz Pirot, „Entuzijasti
Kučeva“ i „Asocijacija za
razvoj Kladova“.

Timočki klub je ugledna organizacija iz istočne Srbije, sa bogatim iskustvom u realizaciji različitih projekata usmerenih na održivi lokalni razvoj. Ova organizacija je pokrenula osnivanje mreže GreenIST u saradnji sa sedam organizacija, a razvijen je i GreenIST strateški razvojni plan. GreenIST je formalna mreža koja okuplja ekološke organizacije iz jugoistočne Srbije, sa ciljem da aktivno učestvuje u zaštiti životne sredine na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, kao i u procesima kreiranja i praćenja primene međunarodnih, EU i nacionalnih politika i propisa iz oblasti zaštite životne sredine.

Razvijen je komunikacioni plan i plan vidljivosti GreenIST mreže, održan dvodnevni trening za pripremu Strateškog plana razvoja mreže, kao i treninzi za izgradnju kapaciteta članova mreže o poglavlju 27, prikupljanju sredstava, zastupanju i IT veštinama. Realizovan je i dvodnevni modul trening za članove mreže na temu „Pregovori o poglavlju životna sredina i klimatske promene – izazovi pred Srbijom“ i „Javni forum u službi zaštite životne sredine“. U ok-

viru projekta ojačani su takođe i kapaciteti samog Timočkog kluba - izrađen je Strateški plan za period 2017 - 2027. godine i godišnji izveštaj Kluba za 2016. godinu.

Važan rezultat predstavlja i izrada baze podataka o lokalnim zagađivačima u 20 opština koje su obuhvaćene GreenIST mrežom, a u istim opštinama sprovedena je i anketa o primeni Zakona o zaštiti životne sredine. Rezultati su javno prezentovani i predstavljeni lokalnim vlastima, a istraživanje je pokazalo koliki su kapaciteti lokalnih organizacija u jugoistočnoj Srbiji za primenu zakonodavstva o zaštiti životne sredine.

U sklopu inicijative za transparentnije informacije o lokalnim zagađivačima poslat je zahtev za pristup informacijama od javnog značaja u 20 lokalnih samouprava u četiri okruga (Braničevski, Borski, Zaječarski i Pirotski). Rezultati ovog istraživanja su dostupni na internet stranicama GreenIST mreže i Timočkog kluba, a pet lokalnih samouprava su učinile informacije iz registra lokalnih zagađivača javno dostupnim posle primljenog zahteva. Ovi podaci korišćeni za istraživanje o primeni usvojenih propisa koji se odnose na pravne tekovine poglavlja 27.

Kroz sprovođenje ovog granta je pokrenut širok konsultativni proces sa zainteresovanim stranama i građanima. Realizovano je 14 uličnih akcija na kojima su predstavljeni rezultati istraživanja, a građani su pitani da daju svoje mišljenje o primeni usvojenih zakona iz oblasti zaštite životne sredine na lokalnom nivou. Ulične akcije su realizovane u 14 gradova jugoistočne Srbije na kojima je više od 500 ljudi informisano o poglavlju 27 i zaštiti životne sredine i podeljeno je više od 500 lifleta „Životna sredina-budućnost i izazovi održivog razvoja jugoistočne Srbije“. Sa ciljem povećanja vidljivosti unapređene su i internet stranice organizacija, objavljeni animirani filmovi (dostupni [ovde](#) i [ovde](#)) i izrađen promo i informativni materijal o pregovaračkom poglavlju 27.

Konzorcijum je organizovao i značajan broj okruglih stolova posvećenih različitim aspektima životne sredine i procesa pristupanja Evropskoj uniji u ovoj oblasti, te su neke od tema ovih okruglih stolova bile i značaj lokalnih strateških pravaca razvoja u kontekstu životne sredine, otpadne vode kao deo pregovaračkog poglavlja 27, upravljače otpadom u

Pirotskom okrugu i mnoge druge. U okviru projekta realizovana su i četiri javna foruma: „[Selektovanje otpada i reciklaža](#)“ u Pirotu, „[Mogućnost većeg uključivanja javnosti u očuvanju parka prirode Stara planina](#)“ u Knjaževcu, „[Očuvanje prirodnog staništa u priobalnom području reke Dunav](#)“ u Kladovu i „[Upravljanje otpadom](#)“ u Kučevu. Javnim forumima je prisustvovalo više od 130 učesnika iz civilnog sektora, institucija, lokalnih vlasti i poslovnog sektora. Iz javnih foruma proistekle su preporuke i zaključci koji su prosledeni opštinama.

Na završnoj konferenciji, održanoj u oktobru 2017. godine, sagledane su mogućnosti za efikasniju saradnju na primeni međunarodnih i nacionalnih EU propisa iz oblasti zaštite životne sredine, koje se sprovode na lokalnom nivou na teritoriji jugoistočne Srbije.

Tokom projekta osnovana je i radna grupa za ekološke inicijative i komunikaciju sa lokalnim vlastima u opštini Kladovo, pokrenuta je inicijativa za definisanje broja zaposlenih koji se bave zaštitom životne sredine u lokalnoj upravi, a koja je upućena Ministarstvu za zaštitu životne sredine, Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave i Stalnoj konferenciji gradova i opština.

Aktivno učešće u procesu donošenja odluka na lokalnom i nacionalnom nivou još jedan je segment rada konzorcijuma okupljenog oko Timočkog kluba, te su tako predstavnici organizacija učestvovali u javnoj raspravi za usvajanje [Programa zaštite životne sredine opštine Knjaževac](#). Takođe, podneti su komentari na [Nacrt izveštaja Republike Srbije o Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama](#) i prosledene su preporuke koje su proizašle iz istraživanja o primeni usvojenih propisa na lokalnom nivou.

➤ Centar za ekologiju i održivi razvoj Subotica

Udruženje Centar
za ekologiju i održivi
razvoj (CEKOR) iz
Subotice uspešno
je sproveo
institucionalni grant u
2017. godini u saradnji
sa partnerskim
organizacijama-
Ekološki pokret
Vrbasa i UNEKOOP iz
Paraćina.

CEKOR je vodeća organizacija u okviru [Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji](#) (NKEU) zadužena za [poglavlje 27](#), ali i vodeća organizacija u okviru [SEKO mehanizma](#) za energetske sektor. Ova iskusna organizacija je članica i Koalicije 27, a grant u okviru programa CSOnnect je iskoristila fokusirajući se na praćenje razvoja zakonodavstva u vezi sa otpadom, industrijskim zagađenjem i vodama. Tokom 2016. godine, CEKOR i partnerske organizacije iz NKEU su postale članice radnih grupa u okviru Ministarstva i postale članice Nacionalnog saveta za klimatske promene.

Uz pomoć ovog granta CEKOR je uložio značajne napore kako bi uticao na proces pristupanja Evropskoj uniji, naročito na doprinos civilnog društva za poglavlje 27 (životna sredina i klimatske promene) i delom za poglavlje 15 (energetika). Nekoliko je ključnih dokumenata i oblasti u kojima je postignut najveći doprinos - [Strategija klimatskih promena Republike Srbije](#), [Strategija](#)

[za upravljanje vodama Republike Srbije](#), a praćeni su i indikatori i sprovođenje postojećih zakona u oblasti kontrole industrijskog zagađenja, otpada i kvaliteta voda.

Sprovođeni aktivnosti u okviru CSOnnect granta, CEKOR je radio na jačanju sopstvenih kapaciteta, pre svega kroz strateško planiranje i brendiranje organizacije, koji predstavljaju novinu u dosadašnjem radu CEKOR-a. Sprovedene su i brojne druge aktivnosti, usmerene na različite ciljne grupe. Pre svega, održan je seminar za organizacije civilnog društva u Vrbasu o pisanju i sprovođenju projekata. Zatim, održana su dva okrugla stola na temu ekološke inspekcije i cirkularne ekonomije u skupštini Vrbasa, a u istom gradu je održan i okrugli sto o saradnji u okviru teme klimatskih promena i prevencije rizika od elementarnih nepogoda. Održana su i brojna predavanja u školama, uspostavljena je saradnja sa školskim parlamentima, te radionice za srednjoškolce na temu značaja hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav, elektromagnetne radijacije mobilnih telefona i kućnih uređaja, na teme energetske efikasnosti i implementacije Arhuske konvencije, kao i prevencije rizika od prirodnih nepogoda.

Partnerske organizacije CEKOR-a dale su značajan doprinos uspešnom sprovođenju projekta, te je tako Ekološki pokret Vrbasa (EPV) u Kucuri, Kuli i Vrbasu održao 16 različitih radionica u kojima je učestvovalo 470 učenika osnovnih i srednjih škola, kao i dve radne akcije – pred prvomajске praznike uređivanje izletišta u Kucuri, a u oktobru sanaciju grafiti sa fasada tri mesne zajednice u Vrbasu. Organizovan je i Edukativni izlet školske omladine i volontera EPV na Sajam nautike u Novom Sadu. U Paraćinu, UNEKOOP je održao radionicu za učenike na temu reciklaže stakla i aluminijuma, kao i radionicu o strateškom delovanju u oblasti klimatskih promena.

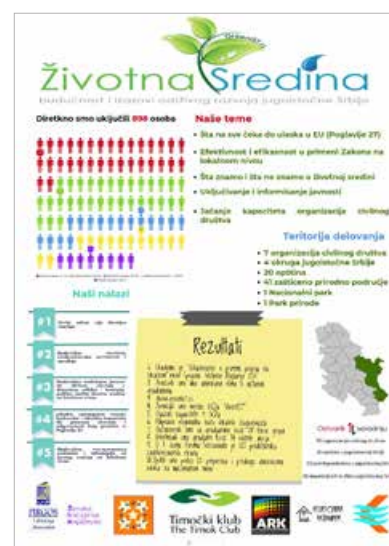
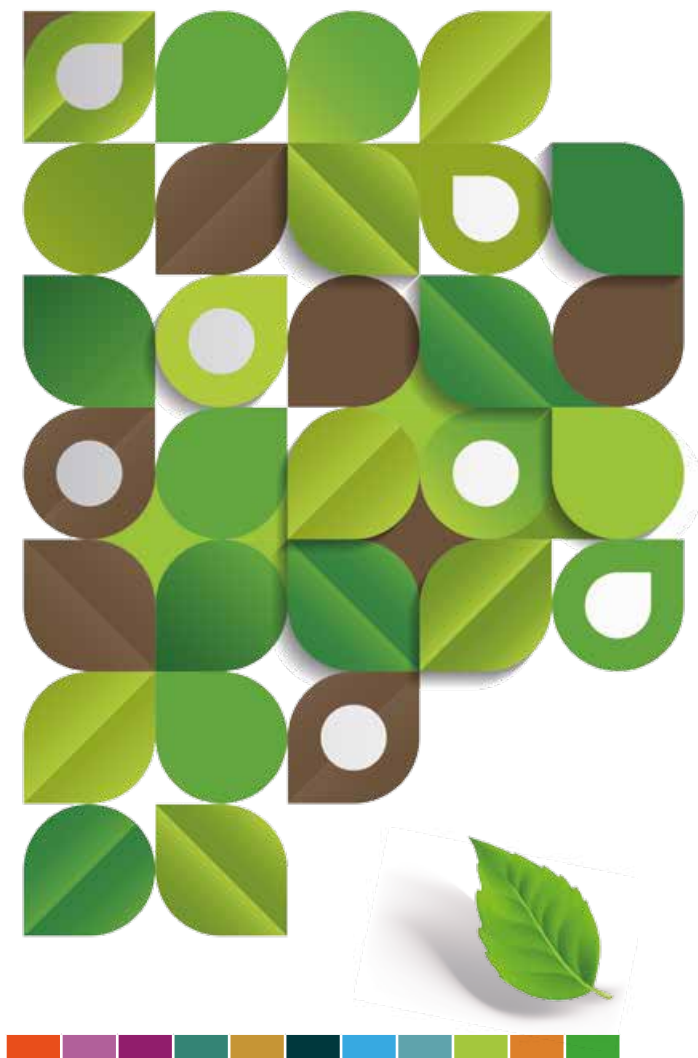
Osim okruglih stolova i edukacije mladih, konzorcijum predvođen CEKOR-om je tokom sprovođenja projekta dao značajan doprinos u vidu komentara na brojna zvanična dokumenta, strategije, zakone i godišnji Izveštaj o napretku Republike Srbije, koji objavljuje Evropska komisija. Takođe, CEKOR i partnerske organizacije su izradile nekoliko značajnih analiza koje su dostupne u vidu onlajn publikacija – [„Reciklaža iskorišćenih motornih vozila“](#), [„Ko-procesuiranje otpada u Republici Srbiji“](#), [„Ekonomski podsticaji za unapređenje energetske efikasnosti](#)

na lokalnom nivou“, „Procene mogućih sistema za upravljanje otpadnim vodama u Vojvodini“.

Praćenje stanja životne sredine u Srbiji jedno je od stalnih, kontinuiranih aktivnosti koje organizacije ovog konzorcijuma sprovode, a tokom implementacije samog granta fokus u ovoj oblasti je bio naročito na uticaju termoelektrana i izveštavanju javnosti o akcidentalnim događajima u oblasti životne sredine. Predstavnici ovih organizacija tako su učestvovali u javnoj raspravi o izgradnji novog bloka termoelektrane Kostolac, dali komentare na Akcioni plan za Nacionalnu strategiju razvoja energetike, kao i na Analizu prostornog plana Kolubarskog basena i raseljavanju sela Drmno koje je sa tri strane okruženo ugljenokopima i čiji su meštani izloženi intenzivnim rudarskim radovima, štetnim uticajima termoelektrane, devastaciji nekretnina i zdravlja žitelja.

Predstavnici organizacija konzorcijuma okupljenog oko CEKOR-a uključeni su u brojne radne grupe, gde kroz aktivno učešće doprinose transparentnijem i participativnijem procesu donošenja odluka i sprovođenja politika u oblasti životne sredine. Predstavnici Ekološkog pokreta Vrbasa učestvuju u Radnoj grupi za praćenje životne sredine Autonomne pokrajine Vojvodine, Radnoj grupi za izmenu Ustava u oblasti pravosuđa, kao i u Zelenoj parlamentarnoj grupi AP Vojvodine. S druge strane, organizacije ovog konzorcijuma članice su i drugih mreža organizacija civilnog društva u oblasti životne sredine. UNEKOOP je jedan od inicijatora stvaranja Mreže za održivu poljoprivredu sa organizacijom IDA iz Kraljeva, ali se i pridružio inicijativi [„Mreža dobre energije“](#) Fondacije RES, Beogradske otvorene škole i Pokreta gorana Vojvodine, još jedne vodeće organizacije u okviru CSOnnect programa.

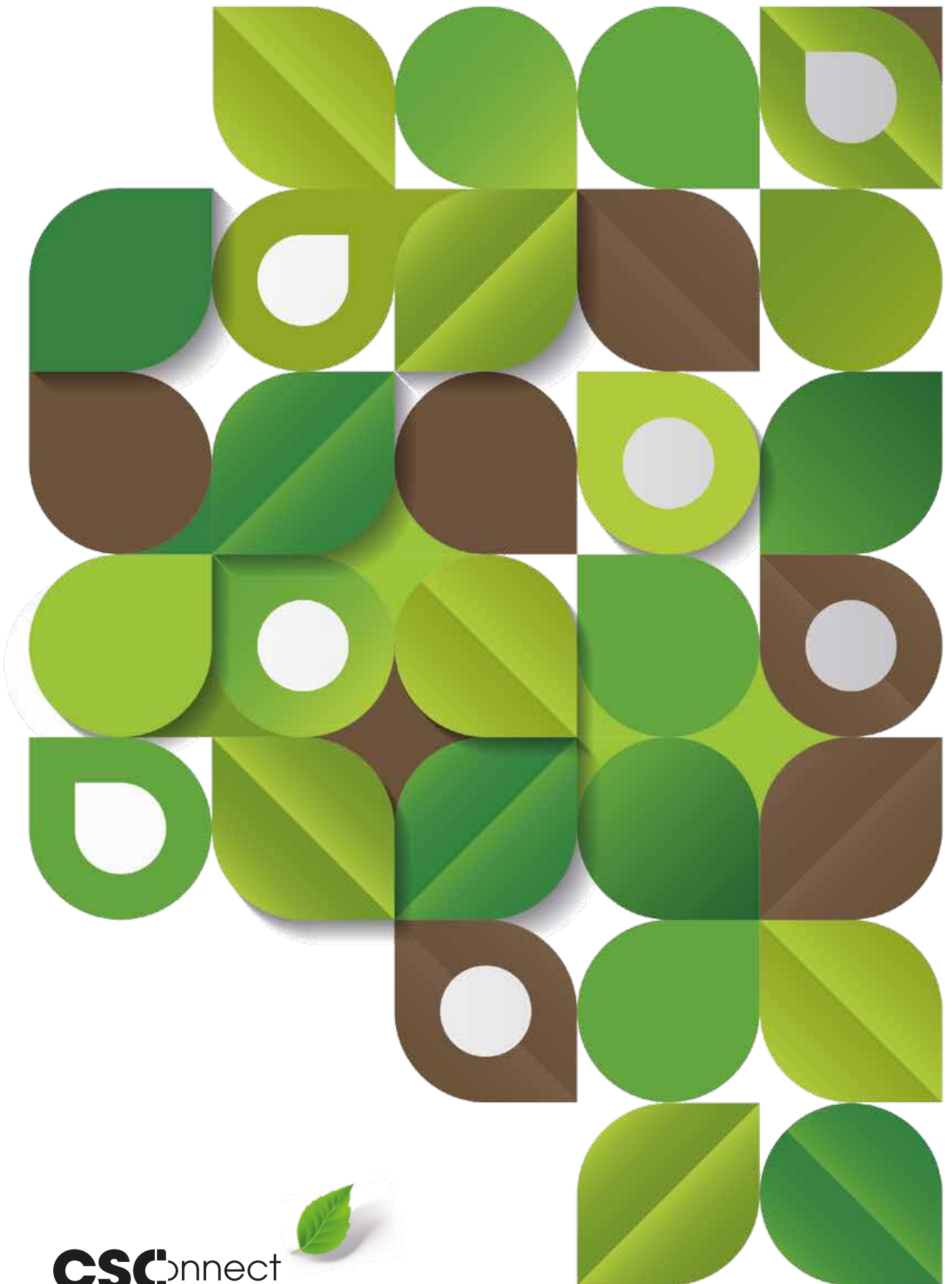

CSConnect

IMPRESUM:

Direktorka programa: Zorica Korać
Menadžerka programa: Ivana Tomašević
Urednica: Marija Simić
Saradnice: Minja Marijanski, Dušica Pejić
Dizajn i priprema za štampu: ADV studio
Telefon: (381-11) 3345-775; 3345-778
Kontakt: csonnect@rec.org
Web: www.csonnect.rec.org
Facebook: @CSOnnect
Twitter: @CSOnnectSrbija

CSCconnect

